

# Uskelan suuressa kylässä elettiin erämaan keskellä

Uskela on syrjäisen Tunkuan piirin syrjäisimpiä kulumakuntia, laajojen selkosten, korpijärvien ja loputtomien suorämeikköjen taakse hautautunut erämaakylä. Se on ollut aina etäällä ja eristyksissä muusta maailmasta; sinne ei ole koskaan ollut tietä - eikä tulekaan, sillä nyt kylä on käytännössä jo sammunut.

Uskelan (ven Uškovo) alkuperästä ei ole käytettävissä kovinkaan paljon tietoja. 1600-luvulta ja etenkin sitä varhempalta ajalta on säilynyt vain harvoja dokumentteja. Yksi vanhimmista tunnetuista asiakirjoista, jossa Uskela mainitaan, on Usmanan volostin (kunnan) heinävero maksavien isäntien luettelo vuodelta 1676. Sitä säilytetään Moskovassa Venäjän vanhojen asiakirjojen arkistossa (Matti Pöllän tiedonanto). Siinä mainitaan seuraavat kylät: Uskela 7 taloa, Ohvonniemi 12 taloa, Voijärvi 26 taloa, Lesola 5 taloa, Piepjärvi 14 taloa.

Kuitenkin alueella oli asutusta jo paljon aikaisemmin. Vienan Kemin pitäjään kuuluneet kylät Usmana, Piepjärvi, Voijärvi ja Muujärvi olivat syntyneet jo 1500-luvun puolella. Niistä mielenkiintoinen on Muujärven kylä, jonka tarkkaa sijaintia ei tunneta. Sen on kuitenkin täytynyt olla samannimisen järven rannalla (Muujärvi). Esim. Matti Pöllä kytee kylän kehitysvaiheet ja Muujärven saarella toimineen erakoluostarin toisiinsa, mutta näyttäisi sijoittavan Muujärven kylän lähemmäksi Piepjärveä.

Ongelmalliseksi asian tekee se, että Muujärven kylää ei enää mainita esim. vuoden 1723 väestönlaskennassa eikä ilmeisesti myöskään äsken mainitussa Usmanan volostin dokumentissa. Tuohon vuoteen (1723) mennessä - itse asiassa jo noin puoli vuosisataa aikaisemmin - Muujärven rannalle oli sen sijaan syntynyt kaksi uutta kylää, Uskela ja Ahvonniemi. Kolmantena uutena kylänä oli kauempana koillisessa Piepjärven lähellä syntynyt Lesola.



Uskelan kylä oli 1970-luvun puolivälissä vain varjo entisestään; paljon rahvasta oli jo muuttanut pois (kuva: Jouko Suurhasko 1975).

## Tietön kylä erämaassa

Uskelassa oli vielä 1930-luvulla lähes 50 taloa, monet niistä kaksikerroksisia, julkisivut maalatut ja puuleikkauksin koristetut. Asukkaita oli runsaat 200. Se oli samannimisen kyläneuvostoalueen pääpaikka, jonka alaisuuteen kuuluivat seuraavat kylät ja huutturit: Afonanniemi, Brällinvaara, Derevnä, Puusti, Tarkonjärvi, Troitša, Kristananvaara ja Mustavaara. Talouksien yhteismäärä oli silti vain 84, sillä esim. Troitša, Puusti, Derevnä käsittivät kukin vain 1-3 taloa. Monet niistä hävisivät jo ennen sotia. Niin kävi aikanaan suuralle Uskelallekin. Viime talvena kylässä oli vakituksia asukkaita vain kolme henkeä, kahdessa talossa. Kesällä asukkaita on enemmän.

Uskelan kylään ei edes sen parhaaseen kukoistusaikaan ollut minkäänlaista tietä. Tavarat kuljetettiin talvella hevosilla Lehdon kautta, kesällä veneellä Ohtajokea myöten soutamalla Kevättämäjärven suunnasta. Matkaa tuli edestakaisin puolensataa kilometriä. Päiväs-

sä siitä ei selvinnyt, vaikka paluumatkalla olikin jonkinlainen myötävirta. Myöhemmin, vasta sotien jälkeen, rakennettiin metsähakkuita varten tie järven toiseen päähän, rantaan saakka. Siinä on ehätyspaikka. Kylään on kuitenkin vielä vesitse melkein yhdeksän kilometriä.

Tietttömyydestä oli kyläläisille tietenkin paljon haittaa. Kelirikkoajaksi syksyllä ja keväällä piti täydentää varastot ajoissa. Kerran (1937) sattui niin, että kylässä toiminut kauppa sulki ovensa toukokuussa, kun kooperatiivin johto ei ollut varannut kauppaan tarpeeksi tavaroita. Tästä tuli kyläläisille kiireisten kevättöiden keskellä monenlaista harmia. Tavarat oli haettava jalansyten Kevättämäjärven kaupasta.

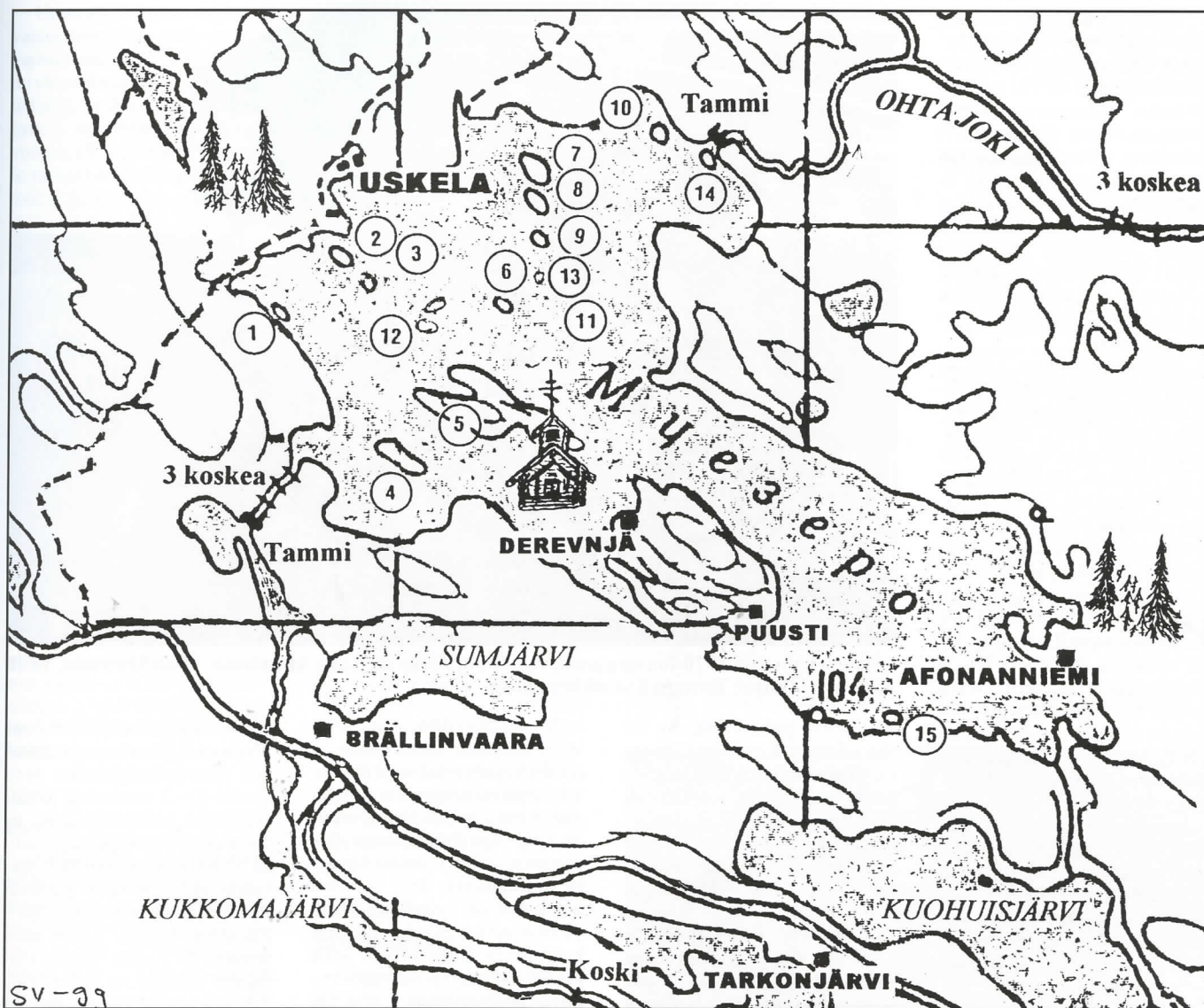
Ljuba Lazarenko, nykyinen posolkan eläjä, toimi aikanaan postinkantajana Uskelan ja Kevättämäjärven välillä. Joka päivä hän kulkui 30 km edestakaisin astumalla, hiihtämällä jne. Joskus reppu oli hyvinkin painava, oli kirjoja kirjastoon, milloin mitään. Kerran joku oli tilannut haitarinkin, jonka kanssa Ljuba tuiskahti lumihankeen niin, että vaivoin pääsi

sieltä jälkeille.

## Kansanvalistus ja kouluolot

Neuvostovallan pyrkimyksenä oli luku- ja kirjoitustaidon opettaminen kaikille kansalaisille. Lukutaitoa opetettiin mm. iltakursseilla, järjestettiin kampanjoita jne. Vähälukutaitoisia varten ilmestyi oma lehtikin "Karjalan Kultarmeijalainen", joka käytti kirjoituksissaan Karjalan eri murteita, kun esim. Punainen Karjala painettiin suomen kielellä. Tunkuan piiriin tätä lehteä tilattiin 237 vuosikertaa (1932), enemmän kuin mihinkään muuhun piiriin ja melkein puolta enemmän kuin Punaista Karjalaa.

Uskelan kyläneuvostoalueella oli virallisen tiedon mukaan vuonna 1931 täysin lukutaidottomia ihmisiä 50. Näistä oli lukutaitopunkteihin saatu vasta 22. Tällaisia punkteja ei kuitenkaan ollut läheskään kaikissa kylissä, oli vain Uskelassa ja Afonanniemessä. Esimerkiksi Kristananvaarassa, missä oli hyvin paljon lukutaidottomia, opetusta ei ollut tarjolla lainkaan.



Uskelanjärven saaret: 1) Tiitanlahdensaari, 2) Pitkäsaari, 3) Lyhytsaari, 4) Vazansaari, 5) Troitsansaari, 6) Lammassaari, 7) Hipansaari, 8) Artjonsaari, 9) Varpasaari, 10) Sittasaari, 11) Hautaluodot, 12) Mulutsoinsaari, 13) Kannussaari, 14) Niskasaari, 15) Ranta-ahonsaari. - Kartassa yksi ruutu vastaa maastossa neljää kilometriä.



Uskelan kylänrantaa, oik. Pitkäsaari, siitä vasemmalle Lyhytsaari. (Kuva: Jouko Suurhasko 1975).

Punaisen Karjalan mukaan nämä epäkohdat riippuivat kyläneuvoston aktiivisuudesta. Lehti kirjoitti 9.12.1931: ”Jopa Uskelan kyläneuvoston puheenjohtajakin (Samsonov?) suhtautuu välinpitämättömästi lukutaitokysymykseen eikä itsekään osallistu suomen kielen opiskeluun, vaikka Tunkuan piirin päätöksen n:o 169 (22.11.1931) perusteella piirin virastojen ja kyläneuvostojen on toimittava täydellisesti suomen kielellä”.

Uskelan koulussa, joka sijaitsi keskellä kylää mäen päällä, aloitti 53 oppilasta oppivuoden syksyllä 1931. Opetus tapahtui kokonaan suomen kielellä. Oppivelvollisia lapsia oli jäänyt tulematta 23. Syynä tähän oli usein vanhempien kielteinen asenne; työtä osaa tehdä ilman koulujakin, arveltiin.

Uusi oppivuosi ei läheskään aina alkanut ilman ongelmia; koulujen remontit tahtoivat jäädä syksyyn. Näin oli käydä Uskelassakin ainakin yhden kerran. Kyläneuvoston puheenjohtaja Melgin oli ilmoittanut vastauksena piirin kansanvalistussosaston tiedusteluun heinäkuun lopulla 1937, että kaikki valmistelut on hoidettu. Tarkastuksessa kuitenkin kävi ilmi, ettei koulun remonttia ollut vielä aloitettukaan ja lisäksi kyläneuvosto aikoi ottaa omiin tarpeisiinsa internaattirakennuksen, jonka koulu oli ostanut neljä vuotta aiemmin.

### Ohtajoen uitoissa

Jokiuitot olivat tärkeä osa kylän elämää sulan veden aikaan. Uskelanjärvi kuului Kevättämäjärven uittoalueeseen, jonka keskeisenä osana oli 180



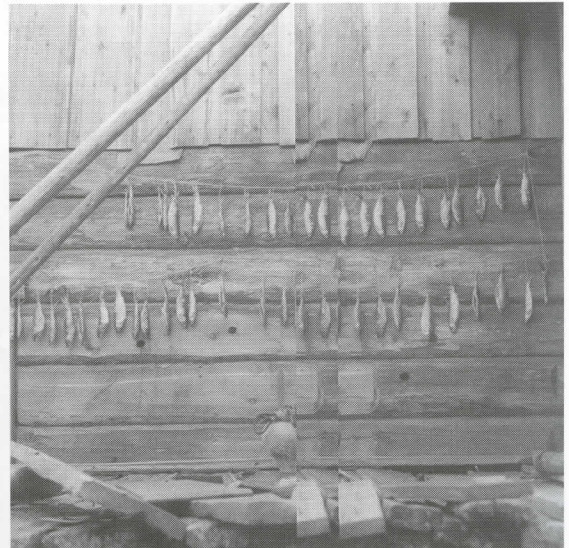
Uskelan rahvasta 1970-luvun alussa, vas. Anna Zaikova, Anna Abramova, Miša Abramov, Vasili Artemjev. (kuva: Tamara Lutoškinan kok).

kilometriä pitkä Ohtajoki. Se saa alkunsa Kevättämäjärvestä, vähän matkaa kylän luoteispuolelta ja virtaa mutkitellen 15 järven - mm. Uskelanjärven, Alajärven, Yläjärven ja Lesolanjärven kautta - Kemi-jokeen, johon se yhtyy Usmanan kohdalla.

Ohtajoen uittoja pidettiin Tunkuan alueen vaikeimpana monistakin syistä. Joki oli pitkä ja runsaskoskinen, keväisen tulvaveden laskettua vähävetinen ja virtaamaltaan niin pieni, että puutavara oli kuljetettava eteenpäin pieninä lauttoina monien vedennostotammien avulla. Veden vähyys ja kovat tuulet olivat uiton pahimmat viholliset.

Usein kävikin niin, että bolševistisistä lupauksista ja töihin komennetuista stahanolivilaisista iskureista huolimatta uitto meni pitkäksi. Esim. vuonna 1932 Kevättämäjärven alueen tukit saatiin Usmanalle vasta joulukuussa, kun laskettu ajankohta oli heinäkuu. Tästä otettiin opiksi ja ryhdyttiin rakentamaan lisää patoja sekä puolen kilometrin mittaista kanavaa helpottamaan uittoja Ylä- ja Alajärven välisessä Ohtajossa. Kanava ei valmistunut ajoissa, padot rakennettiin huonosti ja niinpä kesäkuussa 45 000 kiintokuutiometriä puutavaraa juuttui Yläjärveen. Tilanne selvisi vasta myöhään lopputyksystä.

Vuosi 1937 oli jälleen huono vuosi. Latvavesien puut saatiin Kevättämäjärveen joen suulle 25. 5 mennessä. Uitto-työläisten kollektiivi antoi sitoumuksen uittaa puut, yhteensä 50 000 kiintokuutiota, Uskelanjärven kesäkuun puoliväliin mennessä, mutta toisin kävi. Punainen Karjala kertoi uutisessaan 20.7, että ”tilanne Ohtajoen uitoissa on hälyttävä”. Uiton alkupää oli pysähtynyt 12.7 Uskelanjärven ja Yläjärven väliselle vesistöalueella ja häntä oli Uskelan takana. Suurin piirtein tällaisena tilanne pysyi toista kuukautta. Urakkasopimukset menivät uusiksi ja uiton takarajaa siirrettiin kohti syksyä.



Uskelanjärvi on ollut sen rantamilla eläjien kala-aitta jo vuosisatoja. Nyt se antaa särvintä kesäasukkaille. Kuvassa oikealla kalaa kuivumassa Zarubininin talon seinustalla.

Uittotyöt Uskelassa alkoivat varsinaisesti jokien ja järvien vapauduttua jäistä. Tämä tapahtui yleensä toukokuun jälkipuoliskolla, joskus aikaisemmin, joskus myöhemmin. Niinpä vuonna 1933 jäät lähtivät uitolle tärkeistä Kukkumajärvestä toukokuun lopussa ja Uskelanjärvestä vasta 19.6. Uittoon oli värvätty 360 henkeä, joista Uskelan kyläneuvostoalueelta 63, Kevättämajärvestä 66 henkeä, loput muualta.

Tukit laskettiin Välijärven tammesta kolmen kosken kautta Uskelanjärveen, ja hinattiin lauttoina joen suulle. Järven poikki puut veti pieni hinaaja. Monesti kävi niin, että kova tuuli repi kosselit (puomit) rikki ja tukit hajosivat ympäri järveä, muistelee Ljuba, joka itsekin oli monena kesänä mukana uittosa viikkokausia Alajärvelle saakka.

Uiton myöhästyminen oli aina paha juttu. Kyläneuvoston virkamiehetkin saivat siitä harmaita hiuksia. Viimeistään heinäkuun puolivälissä oman kylän väki tarvittiin pois uitoista heinätoihin ja mitäs sitten?

### Järvi antoi elantoa

Kalastus oli Uskelan asukkaille vanhastaan tärkeä elinkeino, kun suuren järven rannalla elettiin. Pyydyksinä olivat verkot, rysät ja nuotat. Paitsi kotijärvestä, Muujärvestä eli Uskelanjärvestä kalaa pyydettiin monista lähiseudun pienistä järvistä kuten Apajalampi, Tsirkkalampi, Sysmäjärvi ja Vaarantakasenlampi. Nämä kaikki olivat lähellä kylää, vain 2-7 virstan päässä, joten pyyntimatkoilla käytiin päiväsel-tään.

Lahnajärvi, missä kävivät kevättämässä Antriferovit, oli loitompana, 20 virstan päässä kylästä. Antriferovin veljeksillä ja heidän pojillaan oli siellä kalapirtti ja kala-aitta. Oli tapana viipyä pyyntimatalla viikko, toisinaan kaksikin. Antriferovien taloilla oli Lahnajärvelä myös niittyjä samoin kuin ansapolkuja järven ympäristössä ja sieltä kylään päin.

Kyläläisillä oli kotijärvestä vakituiset madepatopaikat. Esim. Lari Antriferovilla oli kolme madepatota Pitkäsaaren ympärillä. Samanlaisia patoja oli myös Lyhytsaaren ja Väsänsaaren luona. Padot olivat talokohtaisia ja jos joku muutti muualle tai hylkäsi patopaikkansa, siitä piti ilmoittaa kyläkokouksessa.

Muikkua pyydettiin syksyisin sekä verkoilla että nuotalla.

Hyväksi tunnettu apajapaikka oli 2,5 virstan päässä kylästä sijaitseva Kannuksenhauta. Sen liepeillä saattoi olla yht'aikaa viisikin nuottakuntaa. Vain harvoilla oli koko nuotta omistuksessaan. 50 sylen mittaisessa muikkunuotassa saattoi olla 2-4 osakasta.

Hyvin mujetta sai myös Niskalahdesta, neljän virstan päässä kylästä. Siellä pyydettiin verkoilla syyskuun puolivälissä jäiden tuloon saakka. Talvisin pidettiin siikaverkkoja pääasiassa Troitsänsaaren ympärillä. Tapana oli, että kullakin oli koko kevättalven pyyntioikeus sillä paikalla, mihin oli alunperin verkonlaskuavantonsa jysäntynyt (kalastuksen osalta enimmäkseen tiedot E. A. Virtasen väitöskirjasta Itäkarjalaisten kalastusoikeudesta ja -yhtiöistä 1950).

Neuvostoaikana Tunkuan piiri oli jaettu neljään kalastusalueeseen: Kesäjoki, Kevättämajärvi, Uskela ja Tunkua. Kullekin kyläneuvostolle määrättiin vuosittain kalastusvelvoite; esim. 1930 Uskelassa piti pyytää 3 500 ja Afonanniemes-sä 1 950 kiloa kalaa. Nuottavaaran ja Lehdon kyläneuvoille oli pantu myös merikalastusvelvoite, 100 tonnia kummallekin.

### Uskelan iso pruasniekka

Uskelan pruasniekka oli Stroitsa. Silloin kylä oli täynnä väkeä. Pruasniekkarahvasta tuli paljon, tuli Voijärvestä, Lehosta, Sorokasta, Koivuniemestä, Tunkualta, Markkisenvaarasta ja monista muista kylistä. Kymmenillä veneillä soudettiin pyhään saareen. Kirkonkellot soivat. Käytiin kalmoilla ja ristimässä silmät kirkossa ja tsasounassa. Ikonit olivat vielä siihen aikaan, ennen sotavuosia, kaikki paikoillaan. Pruasniekkavieraiden joukossa oli paljon sellaisia, jotka tulivat kaukaakin hakemaan parannusta vaivoihinsa. Muuan nainen, joka ei voinut kunnolla kävelläkään, tuli Uskelaan saakka paljain jaloin ja lähti heti, syömättä ja lepäämättä, kirkkoon apua etsimään.

Kun rahvas oli palannut Troitsänsaaresta, juhlaa jatkettiin kylässä. Kaikki Jumalan pruasniekat hyvin pruasnoitiin Uskelassa, muistelee Ljuba. Stroitsa oli kuitenkin Uskelan rahvaan suurin pruasniekka.

Lokakuun juhlia Uskelassa vietettiin vasta toisen kerran vuonna 1929. Tämä osoitti PK:n kirjoituksen mukaan, miten heikosti poliittista valistustyö-

tä on tehty Tunkuan piirissä ja sen etenkin syrjäkylissä. (19.11.1929).

### Politiikkaa, uudistuksia

TKA-yhdistys (talonpoikain keskinäinen avustusyhdistys) perustettiin Uskelan kyläpiiriin syksyllä 1925. Alkuvaiheessa jäsenenä oli 60 taloutta. Kylässä toimi tietysti punanurkka, Moprin osasto, nuorisoliitto, osoaviahim ja kaikki kommunistijärjestelmän poliittisen valistustyön välineet. 1930-luvun taitteessa kylään perustettiin kolhoosi, jonka nimi oli Antikainen.

1931 kylään valmistui vesi-voimalla käyvä mylly ja pärehöylä. Mylly eli mellitsä sijaitsi järveen laskevassa Ohtajoes-sa.

Tunkuan piirin tpk:n ehdotuksesta kolmeen kylään - Uskela, Koivuniemi ja Tunkua - avattiin vuonna 1929 säästökassat. Asia jäi kuitenkin puolitiehen, sillä PK:n kirjeenvai-

tajan mukaan säästökassat olivat toimittomina, kun tpk ei ole vienyt 28.12. 1929 tekemäänsä päätöstään loppuun saakka.

### Kylän loppu

1960-luvulle tultaessa elämä Uskelassa alkoi hiljetä. Monet muuttivat pois tietö-mästä kylästä ihmisten ilmoille. Viimeinen isku oli vallanpitäjien tuhoisa idea keskittää ihmiset suuriin keskuksiin; kyläkolhoosit lopetettiin, palveluja karsittiin ja kylät autioituivat.

Suureen Uskelan kylään jäi vain muutamia ympärivuotisia asukkaita. Viime talven siellä erämaan keskellä eleivät Niida (Leonid) Abramov ja hänen vaimonsa Vasilisa Danilovna kahdestaan satavuotiaassa pirtissään. Vassin teki kuulemma kovasti mieli posokalle, Uuteen Maasjärveen, mutta min-käs teet, kun mies viihtyy vielä kotikylässään.

SAKARI VUORISTO



Vasilisa Danilova viettää miehensä kera hiljaisia talvikuukausia Uskelassa. Mieli tekisi jo ihmisten ilmoille.

## Tunkua mustalle taululle

Tunkuan piiri joutui heinäkuussa 1933 ns. mustalle taululle. Syyinä oli heinäkorjuusuunnitelman rikollisen huono täyttämisen, vain 33,5 pros. 10. päivää heinäkuuta mennessä.

Mustaa taulua hoitivat Punaisen Karjalan ja Krasnaja Karelijan toimitukset. Oli myös ns. punainen taulu, johon saivat nimensä ne, jotka työskentelivät hyvin ja ylittivät norminsa.